

इतरौ द्वौ व्यवहारौ वेदमूलत्वाद्धर्मरूपावित्याह यश्चेति द्वाभ्यां यथा धर्मोऽद्विष्टः समपारदार्यजेनाधर्मेण धर्मलोपो मातृदिति पश्चात्तापवति उद्दिष्टः प्रायश्चित्तरूपोऽदोषधर्म एवेत्यर्थः ॥ ५४ ॥ प्रजागोप्ताप्रजाकृतस्य नियमस्य रक्षिताशूद्रस्यापि पुराणानप्रायश्चित्तादिरूपः सोऽपि धर्म एवेत्यर्थः ॥ ५५ ॥ दृढव्यवहारधर्मवेदस्य यथा प्रजापतीनामैकाल्प्यमाह द्वाभ्यां यद्विति ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ अतः प्रजापतिर्भूतकृत् ततो हेतोः

यश्च वेदप्रसूतात्मा स धर्मो गुणदर्शनः ॥ धर्मप्रत्यय उद्दिष्टो यथा धर्मरूपात्मभिः ॥ ५४ ॥ व्यवहारः प्रजागोप्ता ब्रह्मदिष्टो युधिष्ठिर ॥ त्रीन्यारयतिलोकान्वैसत्यात्मा भूतिवर्धनः ॥ ५५ ॥ यश्च दृढः सदृष्टो नो व्यवहारः सनातनः ॥ व्यवहारश्च दृष्टो यः स वेद इति निश्चितं ॥ ५६ ॥ यश्च वेदः स वै धर्मो यश्च धर्मः स सत्ययः ॥ ब्रह्मापि तामहः पूर्ववभूवाथ प्रजापतिः ॥ ५७ ॥ लोकानां सहि सर्वेषां ससुरासुररक्षसां ॥ समनुष्योरगवतां कर्ता चैव स भूतकृत् ॥ ५८ ॥ ततो न्यो व्यवहारो यं भर्तृप्रत्ययलक्षणः ॥ तस्मादिदमथो वाच व्यवहारनिदर्शनं ॥ ५९ ॥ मातापिता च भ्राता च भार्या चैव पुरोहितः ॥ नादंभ्यो विद्यते राज्ञो यः स्वधर्मेण तिष्ठति ॥ ६० ॥ इति श्री महाभारतेशांतिपर्वणिराजध० दृढस्वरूपादिकथने एकविंशधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२१ ॥ भीष्म उवाच अत्राप्युदाहरंती ममिति हासं पुरातनं ॥ अं गेषु राजाद्युतिमान् वसुहोम इति श्रुतः ॥ १ ॥ सराजाधर्मो विनित्यं सहपत्न्या महातपाः ॥ मुंजपृष्ठं जगामाथ पितृदेवर्षिपूजितं ॥ २ ॥ तत्र शृंगे हि मवतो मे रौकनकपर्वते ॥ यत्र मुंजावटे रामो जटाहरणमादिशत् ॥ ३ ॥ तदा प्रभृतिराजेंद्रऋषिभिः संशितव्रतैः ॥ मुंजपृष्ठ इति प्रोक्तः स देशो रुद्रसेवितः ॥ ४ ॥ सतत्र बहुभिर्युक्तस्तदा श्रुतिमयैर्गुणैः ॥ ब्राह्मणानामनुमतो देवर्षि सहशो भवत् ॥ ५ ॥ तं कदाचिददीनात्मा सखा शक्रस्य मानिता ॥ अभ्यगच्छन्महीपालो मां धाता शत्रुकर्शनः ॥ ६ ॥ सोऽपस्तृत्य तु मां धाता वसुहोमं नराधिपं ॥ दृष्ट्वा प्रकृष्टतपसं विनतोऽग्रेभ्यतिष्ठत् ॥ ७ ॥ वसुहोमोऽपि राज्ञो वै पाद्यमर्घ्यं न्यवेदयत् ॥ समांगस्य तुराज्यस्य प्रच्छकुशलाव्यये ॥ ८ ॥ सद्विराचरितं पूर्वयथा वदनुयायिनं ॥ अपृच्छद्वसुहोमस्तं राजन्किं कर्त्तव्यमिति ॥ ९ ॥ सोऽब्रवीत्यरमप्रीतो मां धाता राजसत्तमं ॥ वसुहोमं महाप्राज्ञमासीनं कुरुनन्दन ॥ १० ॥ मां धातो वाच बृहस्पतेर्मतराजन्बन्धी तं सकलं त्वया ॥ तथैवौशनसं शास्त्रं विज्ञातं तेन रोत्तम ॥ ११ ॥ तदहं ज्ञातुमिच्छामि दंडउत्पद्यते कथं ॥ किंचास्य पूर्वजागर्तं किं वा परममुच्यते ॥ १२ ॥

अयमस्मदीमोऽर्तुप्रत्ययलक्षणो व्यवहारः प्रवृत्तस्तस्मादस्मिन्विषये स इदं निदर्शनं वाक्यं उवाच ॥ ५९ ॥ तदेव वाक्यं पठति मातेति यो राजा स्वधर्मेण तिष्ठति तस्य राज्ञ इति संबंधः ॥ ६० ॥ इति शांतिप० राजध० नैलकंठीये आस्तभावदीपे एकविंशधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२१ ॥ ॥ ७५ ॥ ॥ ७६ ॥ ॥ ७७ ॥ ॥ ७८ ॥ ॥ ७९ ॥ ॥ ८० ॥ ॥ ८१ ॥ ॥ ८२ ॥ ॥ ८३ ॥ ॥ ८४ ॥ ॥ ८५ ॥ ॥ ८६ ॥ ॥ ८७ ॥ ॥ ८८ ॥ ॥ ८९ ॥ ॥ ९० ॥ ॥ ९१ ॥ ॥ ९२ ॥